

Методичні рекомендації щодо організації психологічного і соціального супроводу навчально-виховного процесу

Актуальність психологічного супроводу навчально-виховного процесу зумовлена новими соціальними вимогами, розвитком освіти та загальноосвітніми тенденціями.

Важливим завданням діяльності психологічної служби є забезпечення супроводу педагогічних інновацій, захист психологічного здоров'я, профілактика алкоголізму, наркоманії, СНІДу, протиправної поведінки, насильства, підвищення психологічної культури, посилення виховного компоненту системи освіти, формування готовності учнів до самостійного життя в суспільстві після завершення навчання, сприяння розвитку та самореалізації всіх учасників навчально-виховного процесу.

Завдання практичного психолога:

1. Сприяння повноцінного особистісного й інтелектуального розвитку дітей на кожному віковому етапі, створення умов для формування мотивації до самовиховання і саморозвитку.

2. Створення психолого-педагогічних умов для повноцінної реалізації особистісного, індивідуального і фізичного потенціалу учня на основі моніторингу психічного розвитку.

3. Забезпечення індивідуального підходу до кожної дитини на основі її психолого-педагогічних особливостей.

4. Створення психолого-педагогічних умов для забезпечення сприятливого перебігу адаптації, першокласників до шкільного навчання, учнів 5-х та 10-х класів.

5. Профілактика та корекція відхилень в інтелектуальному та особистісному розвитку.

6. Формування мотивації до здорового способу життя.

7. Підготовка учнів до свідомого вибору професії відповідно до своїх здібностей, психофізіологічних даних та потреб суспільства.

8. Формування і мотивація учнів до трудової діяльності.

9. Допомога всім учасникам ЗНО, ДПА в формуванні умінь адекватно діяти в стресовій ситуації.

10. Сприяння гармонізації соціально-психологічного клімату в педагогічному колективі.

11. Підвищення психологічної компетентності всіх учасників навчально-виховного процесу: учнів, педагогічних працівників, батьків.

Пріоритетні напрямки роботи:

- Моніторинг психологічного розвитку учнів;
- Пошук та підтримка обдарованої молоді;
- Корекційно-розвивальна робота з «важкими» дітьми;
- Формування мотивації до здорового способу життя;
- Створення умов до самоосвітньої діяльності та розвитку творчого потенціалу учнів, вчителів.

Завдання, завдяки яким психологічний супровід набуває ефективності і результативності.

1) Створення соціально-психологічних умов індивідуального розвитку учасників навчально-виховного процесу.

2) Систематичне відстеження психолого-педагогічного та соціального статусу дитини і динаміки її розвитку впродовж всього навчально-виховного процесу.

3) Попередження виникнення проблем особистісного розвитку і виховання дитини.

4) Надання допомоги дитині у розв'язанні актуальних проблем навчання, виховання та соціалізації.

5) Створення комплексної програми психологічного супроводу на всіх етапах розвитку дитини.

Принципи психологічного супроводу:

1. науковий;
2. гуманізації;
3. сенситивності;
4. індивідуального підходу;
5. діяльнісного підходу;
6. системності;
7. співробітництва.

Психологічний супровід в роботі

- з вчителями:

- Підвищення психологічної культури шляхом проведення консультацій, навчальних семінарів, тренінгів.

- Спільна корекційно-розвивальна робота з учнями, що мають труднощі в адаптації чи навчанні.

- з батьками:

- Здійснення просвітницької роботи шляхом проведення навчальних семінарів, тренінгів.

- Вивчення практики сімейного виховання у сім'ях учнів.

- з учнями:

- Прислухатись до потреби дитини, фіксувати її досягнення і невдачі, допомагати орієнтуватись в світі, розуміти і приймати себе.

- З'ясувати рівень сформованості знань, вмінь і навичок згідно програми.

- Здійснювати психолого-педагогічну корекцію порушень у структурі навчальної діяльності дітей.

- Налагодити довірчі відносини з дитиною, встановити контакт з нею.

- Враховувати вікові і психологічні особливості дітей під час застосування індивідуального підходу та керівництва дитячим колективом чи окремою групою.

Напрямки соціально-психологічного супроводу щодо забезпечення оптимальних умов розвитку та навчання учнів з психофізичними вадами у ЗОШ:

1. Надання психопрофілактичної та психокорекційної допомоги дитині.
2. Інформаційно-пояснювальна робота з педагогами і батьками.
3. Психологічне консультування батьків.
4. Організація соціального середовища через спеціальну підготовку педагога та учнів конкретного класу

Соціально-психологічний супровід дітей з особливими потребами:

1. Вивчення індивідуальних особливостей дітей, їх можливостей і потреб, рівня формованості у них пізнавальних процесів і дій.
2. Виявлення факторів, які зумовлюють труднощі в пізнавальній діяльності, спілкуванні та соціальній адаптації та резервів організму дитини.
3. Здійснення корекційної та соціально-перетворювальної роботи з дітьми з урахуванням їх особливостей та потреб віку з метою розвитку потенційних можливостей дитини та відповідного формування особистості:
  - розвиток слухового, зорового сприймання, розвиток мовлення;
  - корекція пізнавальної діяльності;
  - формування навичок просторового орієнтування;
  - формування навичок соціально-побутового орієнтування;
  - формування компенсаторних способів діяльності;
  - формування навичок предметно-практичної діяльності з метою адаптації до соціуму;
  - розвиток комунікативної діяльності і творчості тощо.
4. Формування позитивної мотивації до навчання.
5. Формування навичок працездатності, цілеспрямованості, вміння зосереджувати увагу.
6. Створення сприятливих умов для взаємодії дитини з соціальним середовищем з метою попередження виникнення або усунення вже існуючих дестабілізуючих факторів та формування стійкості до ситуації дезадаптації.
7. Відстеження соціально-психологічного клімату в колективі та статусу дитини в групі, класі.
8. Сприяння соціальній інтеграції дитини: залучення в позакласну і позашкільну діяльність.
9. Розробка та реалізація індивідуальних соціально-психологічних програм розвитку дитини з психофізичними вадами.
10. Здійснення просвітницької роботи з усіма учасниками НВП щодо формування психологічної готовності до взаємодії з дитиною з особливими освітніми потребами.
11. Формування толерантного ставлення учасників НВП до дітей з особливими потребами.

Соціально-педагогічний патронат сім'ї - система послуг і заходів, спрямованих на захист прав особистості дитини, на полегшення пристосування сім'ї та її членів до вимог суспільства, допомога у вихованні дітей, подолання та профілактика міжособистісних конфліктів у родині і передбачає проведення в домашніх умовах профілактичних, оздоровчих, санітарно-просвітницьких заходів, надання соціальних послуг.

Соціально-педагогічний патронаж сімей здійснюється з урахуванням їх належності до певних груп (багатодітні, малозабезпечені тощо) на основі спостережень із метою виявлення фізичного та психологічного стану членів сім'ї, характеру батьківсько-дитячих стосунків, забезпечення нормального сімейного виховання.

Завдання соціально-педагогічного патронажу сім'ї:

- організація цілеспрямованої фахової допомоги сім'ї у вирішенні її соціальних і психолого-педагогічних проблем;
- допомога сім'ї у створенні доцільних психолого-педагогічних умов виховання дитини відповідно до її віку, індивідуальних особливостей та потреб вікового і всебічного розвитку;

- формування соціально-педагогічної компетенції сім'ї, набуття членами сім'ї соціально-педагогічних знань і навичок для адекватного пристосування до соціального оточення.

Напрями роботи соціального педагога з сім'єю:

- створення системи соціально-психологічної допомоги сім'ї;
- вивчення особистості дитини, її оточення, стану здоров'я, чинників, що впливають на формування досвіду дитини; вивчення соціального статусу дитини в сім'ї, умови реалізації потенційних можливостей дитини, наявність робочого місця (ігрового кутка), особливості взаємовідносин дитини з батьками тощо;
- вивчення сім'ї дитини – обстеження матеріально-побутових умов (разом з представниками закладу, відповідних правозахисних, освітньо-виховних органів, батьківського комітету та ін.) ; вивчення взаємовідносин в сім'ї між подружжям, між батьками (членами родини) і дитиною, сімейного мікроклімату, визначення стилю виховання тощо, соціальних проблем типу виховання;
- надання дитині допомоги та підтримки її у самоствердженні та повноцінному житті;
- пропагування позитивного досвіду сімейного виховання, формування педагогічної культури батьків;
- створення сприятливого сімейного мікроклімату та зміцнення інституту сім'ї;
- посилення взаємодії закладу і батьків:

1. Вдосконалення просвітницької роботи з батьками:

- організація роботи кімнати (куточка) для спілкування дітей з батьками під час відвідування, психологічне забезпечення спілкування (інформація психологічного змісту на стендах, плакатах, таблицях);
  - системність участі психолога, соціального педагога у роботі батьківських зборів (виступи, короткі повідомлення, групові консультування);
  - організація системи занять із формування навичок усвідомленого батьківства;
  - залучення представників різноманітних закладів, установ, організацій, які захищають права і інтереси дітей з метою надання інформації для формування у батьків педагогічної та юридичної культури у відносинах із дітьми.
- *Вдосконалення консультативної роботи з батьками, педагогами і вихователями:*
- Проведення педагогічних годин на тему: "Психологія батьківства", консультування педагогічних працівників з питань взаємодії з батьками, правового захисту інтересів та прав дітей;
  - Проведення консультацій вузького профілю (наприклад, з батьками дітей, які знаходяться в кризовій ситуації, з батьками дітей «соціально незахищених категорій»).

3. Налагодження системи превентивної і корекційної роботи з батьками:

- проведення сеансів відеорелаксації;
- заняття з елементами психологічного тренінгу шляхом використання рольових ігор, які орієнтовані на розвиток навичок спілкування з дитиною, актуалізацію емоцій і почуттів, бачення себе і дитини у світі.

Етапи роботи соціального педагога з сім'єю:

1. Відбір дітей, сімей, які потребують соціально-педагогічного супроводу та патронажу.

2. Збір і аналіз інформації про сім'ю.

3. Залучення представників інших служб та відомств соціального патронажу для допомоги родині.

4. Розробка міжвідомчих програм для допомоги всім членам сім'ї:

- сімейне консультування (індивідуальне, групове);
- соціально-педагогічна просвіта, спрямована на підвищення соціально-педагогічної та психологічної компетентності батьків, формування культури взаємовідносин «батьки-діти»;
- соціально-перетворювальна, спрямована на подолання негативних явищ, кризових ситуацій в сімейному середовищі;
- профілактична робота- сприяння організації сімейних форм дозвілля, оздоровлення в дитячих літніх таборах з метою врегулювання конфліктів в сім'ї, запобігання протиправної, асоціальної поведінки, кризових явищ в сім'ї, орієнтація на здоровий соціально-психологічний клімат в сім'ї, здоровий спосіб життя тощо.

5. Реалізація програм або виведення сім'ї з кризи.

6. Підведення підсумків роботи. Вихід з сім'ї. Соціально-педагогічний нагляд за сім'єю.

Соціально-психологічний супровід учасників НВП відповідно до напрямів роботи практичного психолога і соціального педагога

Практичний психолог	Соціальний педагог
<i>Діагностичний</i>	
<ul style="list-style-type: none"> - Дослідження готовності учнів 1 кл. до навчання. - Дослідження дезадаптаційних зон учнів 1-х, 5-х, 10-х класів. - Вивчення інтелектуального розвитку дітей. - Вивчення особистісних особливостей підлітків девіантної поведінки. 	<ul style="list-style-type: none"> - Визначення негативних поведінкових реакцій у дітей. - Дослідження сфери сімейних взаємин. - Вивчення особливостей взаємодії дитини з дорослими, дотримання соціальних та етичних норм, поведінкової саморегуляції. - Вивчення особливостей взаємодії і спілкування дітей з ровесниками, дорослими. - Вивчення особливостей ставлення учнів до школи, батьків. - Діагностика психологічного клімату в учнівських та педагогічному колективах. - Анкетування батьків учнів для виявлення проблем у вихованні, навчанні. - Вивчення соціального оточення дітей «проблемних» категорій. - З'ясування зайнятості учнів у позаурочний час. - Проведення анкетування з питань міжособистісного спілкування між учнями і вчителем.
<ul style="list-style-type: none"> • Вивчення наявності та характеру шкільної мотивації. • Вивчення особистісної адаптованості школярів 1-х, 5-х, 10-х класів. 	

<ul style="list-style-type: none"> • Вивчення здібностей, інтересів дитини, схильності до певного виду діяльності. • Вивчення рівня сформованості знань з питань негативних явищ в суспільстві, ЗСЖ. • Діагностика раннього виявлення залежностей. • Діагностика готовності учнів до профільного навчання. • Соціально-педагогічні дослідження колективу закладу (за запитом адміністрації). 	
Навчальна	Прогностична
<ul style="list-style-type: none"> - Викладання навчального матеріалу за програмами курсів за вибором, факультативів, гуртків. 	<ul style="list-style-type: none"> - Аналіз даних соціальної паспортизації класів, закладу. - Ведення моніторингу стану розвитку дітей, які мають труднощі адаптації у колективі, поведінкові особливості. - Надання допомоги дітям, які потребують піклування чи потрапили у складні життєві обставини. - Складання програми роботи з дітьми, які потребують допомоги з метою посилення позитивного впливу на формування особистості. - Здійснення соціально-педагогічного супроводу дітей з кризових сімей, дітей «соціально незахищених категорій», дітей, які схильні до девіантної поведінки тощо. - Здійснення соціально-педагогічного патронажу «соціально незахищених» категорій.
Зв'язки з громадськістю	Захисна
<ul style="list-style-type: none"> - Відвідування дітей, сімей вдома. - Відвідування батьків за місцем роботи. - Вирішення питань з місцевими органами виконавчої влади та громадським самоврядуванням. - Співпраця з різними державними і недержавними організаціями, установами соціального, психологічного, педагогічного та медичного спрямування. 	
	<ul style="list-style-type: none"> - Представлення інтересів дітей у різноманітних інстанціях (міліції, опікунській раді, ЦССМ, суді тощо). - Організація допомоги, фінансової підтримки малозабезпеченим, багатодітним сім'ям, сім'ям, які опинились у скрутних життєвих обставинах.
Організаційно-методична	
<ul style="list-style-type: none"> - Складання плану роботи: на місяць, рік. - Складання звіту про виконану роботу: за півріччя, за рік (статистичний, аналітичний). - Підготовка до проведення тренінгів, ділових ігор тощо з учнями, батьками, педагогами. - Підготовка до педагогічних консиліумів, виступів на батьківських зборах, педнарадах, семінарах тощо. - Підготовка до проведення виховних годин, навчальних занять з учнями. - Робота з періодикою, методичною літературою в рамках самоосвіти. - Складання банку діагностичних методик та корекційних програм для роботи з дітьми, 	

<p>батьками, педагогами.</p> <p>- Підготовка матеріалів для оформлення стендів, бібліотеки для педагогів, батьків.</p>	
	<ul style="list-style-type: none"> - Проведення паспортизації класів, закладу. - Складання банку даних дітей «соціально незахищених категорій», дітей, схильних до правопорушень, обдарованих дітей тощо. - Робота з документами: опрацювання нормативно-правових актів, написання листів та ін.. - Проведення/участь у благодійних акціях. - Складання актів житлово-побутових умов. - Оформлення документації на оздоровлення дітей.
Консультативна	
<ul style="list-style-type: none"> - Консультування педагогів: соціально-психологічні аспекти у педагогічному процесі; організація роботи з сім'ями; організація роботи з самоосвіти. - Консультування для адміністрації закладу щодо оптимізації сприятливого соціально-психологічного мікроклімату в педагогічному та учнівському колективі (за запитом). - Соціально-психологічне консультування молодих спеціалістів закладу. - Індивідуальне та групове консультування для дітей та підлітків з особистих питань, питань начально-виховного процесу, індивідуального розвитку та поведінки, міжособистісного спілкування. - Консультування батьків та педагогів стосовно адаптації учнів 1-х, 5-х класів до навчання. - Надання індивідуального та групового консультування щодо розвитку здібностей, інтересів, подальшого навчання і працевлаштування, з питань профорієнтації. 	
	<ul style="list-style-type: none"> - Консультації для педагогів та педагогів з питань раціоналізації навчального процесу та дозвілля в освітньому закладі і за його межами (за запитом, за результатами діагностики). - Консультування учнів, батьків, педагогів з питань захисту прав дитини, соціальної допомоги сім'ям, що опинились в складній життєвій ситуації.
Корекційно-відновлювальна, розвивальна	Соціально-перетворювальна
<ul style="list-style-type: none"> - Формування позитивного ставлення учні до себе та інших. - Розвиток навичок ефективної взаємодії в системі «учень-учень», «вчитель-учень», «учень-батьки», «вчитель-батьки». - Формування позитивної мотивації до навчання. 	
	<ul style="list-style-type: none"> - Проведення тренінгів для батьків з формування батьківської компетентності. - Проведення ділових ігор для педагогів з метою оптимізації навчально-виховного процесу. - Проведення тренінгів для дітей з метою створення позитивного мікроклімату в класі,

	сім'ї, профілактики конфліктів, подолання негативних та асоціальних явищ в суспільстві тощо.
<i>Просвітницька</i>	<i>Профілактична</i>
<ul style="list-style-type: none"> - Організація міні-бібліотеки для педагогів, батьків, дітей з питань психологічного, педагогічного, соціального захисту. - Організація інформаційних стендів для всіх учасників НВП. - Проведення тематичних міні-виставок методичного матеріалу з проблем розвитку і виховання дитини. - Проведення різноманітних заходів із всіма учасниками НВП з попередження негативних явищ в учнівському колективі та суспільстві, профілактики асоціальних явищ та девіантної поведінки, дезадаптації та ін.. - Проведення різноманітних заходів з всіма учасниками НВП щодо формування ЗСЖ, безпечної поведінки. - Проведення навчальних занять з педагогами, учнями, батьками з формування сприятливої міжособистісної атмосфери в класі, педагогічному колективі, сім'ї. - Підвищення рівня шкільної адаптації. - Надання інформаційної допомоги дітям, батькам щодо організації дозвілля дітей. - Надання інформації батькам, учням з питань подальшого навчання і працевлаштування, розвитку здібностей, нахилів дітей, з питань профорієнтації. 	
	<ul style="list-style-type: none"> - Проведення рейдів контролю зайнятості учнів в позаурочний час. - Здійснення контролю за відвідуванням занять учнями

Основні напрямки соціально-педагогічного супроводу учасників НВП на 2015-2016 н.р.

1. Здійснення соціальної адаптації дітей до умов навчального закладу.
2. Створення сприятливого мікроклімату в освітньому закладі.
3. Здійснення просвітницько-профілактичної та соціально-перетворювальної діяльності із здоровими дітьми і дітьми з особливими потребами та їх батьками з метою створення сприятливого навчально-розвивального середовища.
4. Розробка та впровадження алгоритму взаємодії педагогічних працівників як в межах освітнього закладу, так і поза його межами щодо забезпечення потреб вихованців та учнів з особливими потребами.
5. Здійснення соціально-педагогічного супроводу дітей з психофізичними вадами та соціального патронажу сімей, які виховують таких дітей.
6. Надання соціально-педагогічної допомоги соціально незахищеним категоріям дітей з метою правового захисту, підвищення їх соціального статусу.
7. Здійснення соціально-педагогічного супроводу дітей, схильних до девіацій та їх батьків (опікунів).
8. Проведення просвітницько-профілактичної, консультативної, колекційної роботи з учнями, батьками з питань комп'ютерної залежності.
9. Профілактика протиправної, агресивної, насильницької, адитивної поведінки серед дітей.
10. Здійснення соціально-педагогічного патронажу сімей, які перебувають в кризових життєвих обставинах.

11. Надання соціально-психологічної допомоги дітям, постраждалих внаслідок військових дій, а також їх батьків.

12. Посилення профілактичної роботи з питань попередження негативних явищ в суспільстві: експлуатації, торгівлі, насильства, бездоглядності, нездорового способу життя тощо.

13. Стимулювання соціально-значимої діяльності учнів через залучення дітей до секцій та гуртків, до дитячих та молодіжних організацій, волонтерської роботи, організація соціально прийнятної діяльності для дітей.

14. Залучення учасників НВП до правової культури, збагачення їх правовими знаннями, вміннями, навичками з метою дотримання прав дітей та ін. суб'єктів НВП як в межах закладу, так і поза ним.

15. Підвищення соціально-психологічної культури і компетентності всіх учасників НВП.

16. Налагодження ефективної міжсекторіальної та міжвідомчої взаємодії з спеціалістами відповідних служб, які здійснюють патронат і супровід дітей «групи ризику», сімей, які опинились у складних життєвих обставинах.

Окреме місце у системі психолого-педагогічного супроводу школярів посідає психологічний супровід обдарованої дитини, який визначають як спрямованість на діагностику ситуації її розвитку, надання допомоги в адаптації в реальних життєвих умовах, формування мотиваційно-вольової сфери, подолання кризових ситуацій, гармонізацію міжособистісних стосунків, розширення репертуару соціальних ролей, психологічну підготовку до участі в олімпіадах, конкурсах, навчання навичкам саморегуляції.

Метою роботи педагогічного колективу з обдарованими і здібними дітьми є, перш за все, діагностика обдарованості, а також створення відповідних умов для оптимального розвитку обдарованих дітей, потенційно обдарованих, а також просто здібних учнів, відносно яких є серйозна надія на якісний стрибок у розвитку їх здібностей. Тобто, у школі має бути створено освітній простір, який являє собою сукупність умов для розвитку особистості шляхом здійснення переходу від ідеї розвитку особистості до ідеї саморозвитку, самоактуалізації всіх учасників освітнього процесу. Ця мета спрямована на задоволення потреб суспільства в творчих, обдарованих громадянах і реалізується через цілісну систему технологічного пошуку, відбору і творчого розвитку обдарованих дітей у процесі впровадження нетрадиційних форм і методів навчання.

Мета психолого-педагогічного супроводу обдарованої дитини реалізується через систему завдань.

Головні завдання психолого-педагогічного супроводу обдарованої дитини, які ставить перед собою педколектив, поділяються на загальні і, враховуючи спеціалізацію школи, спеціальні.

Загальні завдання:

1. Виховання морально і фізично здорового покоління.
2. Створення умов для здобуття освіти понад державний мінімум.
3. Здійснення науково-практичної підготовки талановитої молоді, збагачення на її основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу держави.
4. Розвиток природних позитивних нахилів, здібностей та обдарованості учнів, потреби і вміння самовдосконалюватись, формування громадської позиції, національної свідомості, власної гідності, готовності до трудової діяльності, відповідальності за свої дії.
5. Надання учням можливостей для реалізації індивідуальних творчих потреб, забезпечення умов для оволодіння практичними вміннями і навичками наукової, дослідно-експериментальної діяльності відповідно професійної орієнтації.
6. Створення сприятливих умов для гуманізації освіти.
7. Формування в учнів цілісного наукового світогляду, загальнонаукової, загальнокультурної, технологічної, комунікативної і соціальної компетентностей на основі

засвоєння системи знань про природу, людину, суспільство, культуру, виробництво, оволодіння майбутньою професією.

8. Виховання школяра як людини моральної, відповідальної, людини культури з розвиненим естетичним і етичним ставленням до навколишнього світу і самої себе.

9. Розробка сучасних науково-методичних концепцій, форм, видів діяльності, матеріалів для використання їх у навчально-методичній роботі.

10. Ефективне впровадження інноваційних технологій навчання: - технологія творчості (м/о вчителів початкової школи); - технологія критичного мислення (м/о вчителів української мови та літератури, історії та географії); - комунікативна технологія (м/о вчителів іноземної мови); - проектна технологія (м/о вчителів фізики, математики, хімії).

11. Створення дієвої моніторингової системи оцінки навчальних досягнень учнів.

Спеціальні завдання:

1. Виховання позитивного ставлення до вивчення іноземних мов через створення реальних можливостей для духовного розвитку та емоційного самовираження, через почуття власного успіху, морального комфорту.

2. Забезпечення постійного стимулювання інтелекту, розвитку мисленневих процесів: аналізу, умовиводів, осмислення, що підвищить рівень вивчення іноземних мов та інших предметів, поліпшить комунікативну спроможність та культуру спілкування учнів.

3. Оволодіння методами та прийомами самостійного вивчення іноземної мови, формування достатньої основи для набуття навичок, знань і світогляду, які необхідні для досягнення незалежності в організації навчання, роботи і відпочинку.

4. Розвиток розуміння структури мови і сприяння її засвоєнню і використанню в типових комунікативних контекстах і основних видах мовленнєвої діяльності (компонентах спілкування): слухання, говоріння, читання, письмо, оволодіння чотирма компонентами спілкування в межах комунікативних цілей.

5. Поглиблене вивчення іноземних мов, економічних наук.

6. Розвиток підприємницьких якостей у молоді; вмінь приймати рішення, пристосовуватись до гнучких умов ринку праці.

7. Розвиток економіко-правової культури.

8. Розвиток комунікативних навичок, необхідних для придбання ділових відносин.

Відтак цільова програма роботи школи з психолого-педагогічного супроводу обдарованої дитини повинна передбачати не лише діагностичну, статистичну, розвивальну і коректувальну складові, але й систему контролю, аналізу і прогнозу.

Відтак для організації роботи з обдарованими дітьми практичний психолог організовує свою роботу за наступним алгоритмом.

1. Попередні заходи щодо пошуку й відбору обдарованих учнів проводяться шкільним психологом, класними керівниками та педагогом-організатором:

- психолог проводить попереднє дослідження першокласників, знов прибулих учнів, куди входить спеціальне тестування, що дозволяє схарактеризувати особистість дитини, виявити її випереджальний інтелектуальний або фізичний розвиток, естетичне чуття, нестандартне творче мислення;

- класні керівники збирають первинну інформацію про дітей із здібностями, рекомендують їх для внесення в шкільний банк обдарованих дітей;

- педагог-організатор надає допомогу в соціальній адаптації обдарованих дітей, спостерігає за позакласною діяльністю цієї категорії учнів, залучає їх до участі в різних загальношкільних заходах, до роботи в дитячій громадській організації.

2. На підставі отриманих відомостей створюється шкільний банк обдарованих дітей, до якого входять учні, що мають здатності й потенційні можливості в досягненні результатів.

3. Діти зі шкільного банку рекомендуються до внесення в районний банк.

4. Протягом року необхідно вести облік кількості обдарованих дітей, фіксувати можливі зміни в шкільному банку.

5. Необхідно регулярно відслідковувати за допомогою класних керівників, психолога та педагога-організатора результативність діяльності обдарованих учнів, поповнювати банк даних, вносити зміни в індивідуальну картку, фіксувати участь дитини в усіх заходах.

6. Психолог здійснює постійний психологічний супровід дітей, занесених у шкільний банк даних (тестування, співбесіди, консультації, тренінги та ін.).

7. Пакет шкільних документів щодо роботи з обдарованими дітьми містить:

- наказ про роботу з обдарованими дітьми (відповідальним за роботу призначається заступник директора з НВР, психолог відповідає за психологічний супровід, педагог-організатор і класні керівники збирають і надають необхідну інформацію, заповнюють індивідуальні картки обдарованих дітей);

- індивідуальні картки обдарованих дітей;

- психологічні методики виявлення обдарованих дітей;

- система роботи з обдарованими дітьми, що простежується через річний план ЗНЗ, виховні плани класних керівників, план роботи психолога, педагога-організатора, план роботи дитячої громадської організації, плани предметних МО, функціонування консультпунктів, факультативів, гуртків, секцій та ін.;

- шкільний банк даних на обдарованих дітей за передбаченою формою.

Психологічний супровід роботи з вимушено переселеними сім'ями

Нині актуальною є тема психологічної допомоги сім'ям переселенців зі східних регіонів України. Такої допомоги потребують і дорослі, і діти.

Переселенці – це люди, які втратили свій дім, а отже, втратили стабільність, безпеку й попереднє життя. Це дуже травматична подія, яку ніхто не планував, якої ніхто не очікував, вона спіткала як стихійне лихо. У психології такі обставини називають ”травмою вторгнення”.

Травма вторгнення – це травма, що унеможливує задоволення основних потреб людини в належності й безпеці, блокує здатність піклуватися про інших і любити.

Люди, які потрапили в травматичну ситуацію, можуть переживати сильні почуття – безпорадність, беззахисність, розгубленість. Одним у такій ситуації потрібно виговоритися, і вони приймають допомогу, а інші уникають соціальної підтримки.

Найбільш незахищеними виявляються діти, їхня психіка ще не зріла, ще не сформовані механізми психологічної стабілізації внутрішнього життя. Вони втратили те, що становило їхній світ: свій дім, свій двір, своє ліжко, своїх друзів. Та дуже добре, якщо вони залишилися поруч зі своїми батьками, адже батьки – це емоційний дім для дитини.

Але батьки, переживаючи тяжку травму, часто відчувають певну розгубленість і втрачають навички, які до цієї кризової ситуації. Дорослому важливо пригадати, хто він і що вміє робити. Будь-яка діяльність, на яку здатна людина, може бути опорою для неї. Соціальна активність може допомогти людині впоратися зі стресом.

Для сім'ї з дітьми вимушеної покинути звичне місце проживання, стрес обтяжується ще й тим, що батьки відповідають не лише за себе, а й за своїх дітей. В обставинах, коли, здається, ґрунт тікає з-під ніг, дуже важливо, щоб батьки не втратили і свідомо підтримували емоційний зв'язок із дитиною.

Рекомендації батькам щодо адаптації дітей до вимушеного переселення

1. Місце і правила

- **важливо, щоб батьки ознайомили дітей із новим місцем, пояснили тутешні правила:** “ Ми зараз не вдома, ми живемо в родичів (знайомих, чужих людей або в поселенні). Тут свої правила, свої традиції, своє життя. Нам знадобиться час, щоб звикнути до цього”.

- **слід обговорити з дитиною, як будуть проходити її дні,** чим вона може займатися, де буде гратися, де може усамітнитися, куди їй можна ходити, а куди ні, пояснити їй правила безпеки. У поясненні треба показати дитині туалет, місце, де вона може отримувати їжу тощо.

- **Важливо попередити дитину, що вона завжди може запитати про те, чого не знає,** розповісти, де вона може отримувати необхідну інформацію.

2. Дбайливі заступники

- **розкажіть дитині, до кого вона може звернутися із запитаннями.** На долю батьків випадає безліч турбот, що забирають чимало часу й сил, тож іноді вони фізично не здатні відповісти на всі запитання дитини, обійняти її, усміхнутися їй, поговорити про її справи. Тому треба розповісти дитині, до кого ще вона може звернутися. Таким “заступником” може бути сусід,вахтер, у родичів – самі родичі і їхні сусіди.

- **поясніть дитині, що ставити запитання дорослому, який може відповісти, це нормально:** “Якщо в тебе виникли запитання, якщо ти чогось потребуєш або чимось переймаєшся, ти можеш поговорити зі мною, а якщо мене немає поруч, то завжди є інші дорослі, які також можуть тобі допомогти” Дитина повинна отримати доступ до різних джерел інформації і піклування. Це можуть бути фахівці, наприклад психологи, арт-терапевти, соціальні працівники, волонтери.

3. Ритуали

- **домашня рутинна – найкращий анти стрес.**
Дуже важливо зберегти на новому місці повсякденні ритуали з минулого життя. Якщо в родині було заведено щось робити щодня, варто продовжувати це робити. Це створює почуття безпеки.

- **робіть те, що любили робити завжди.**
Якщо читали книжку на ніч, то обов'язково читайте й тепер, якщо вранці дивилися якусь передачу або мультик, то продовжуйте дивитися. Це поверне впевненість і батькам , і дитині.

4. Речі і зв'язок

• **не треба дратуватися через численні запитання й вередування дитини.**
Дитині важко переживати розлуку з батьками. Якщо мама не завжди може бути поруч, дитина не хоче відпускати маму, вередує, плаче. Це нормальна регресивна поведінка. У кризовій ситуації діти стають більш нав'язливими, таким чином вони чіпляються за стабільний об'єкт. Так дитина намагається впоратися зі стресом і пережити важкі емоції.

• **давайте дитині речі, які вона любить і які нагадують їй про батьків.**
Необхідно , щоб у дитини були її улюблені іграшки, книжки, пристрої, ігри, її улюблені речі, причому саме з попереднього життя, з домівки, а не нові. Залишаючись із цими предметами, дитина зберігає емоційний зв'язок із батьками. Можна також залишати дитині якісь свої особисті речі, якщо вона просить. Це особливо важливо для дітей дошкільного віку.

• **дитині важливо зберігати зв'язок, коли мами немає поруч.**
Дитина повинна знати, як зв'язатися з мамою: це може бути телефонний дзвінок або СМС.

5. Тілесний і візуальний контакти

• **погляд батьків має бути зацікавленим.**

Батьки, обтяжені несподіваними турботами, часто дивляться на своїх дітей неуважно, побіжно. Такий погляд не підтримує емоційний зв'язок. Необхідно знаходити час і сили, щоб дивитися в очі дитині, ніби заглянути в її душу, і отримати відповідь на свій погляд. Таким поглядом Ви повідомите дитині; “Я поруч, я тебе розумію, тобі зараз важко, я готовий тобі допомогти”

- **важливо також підтримати тілесний контакт із дитиною:** потримати її за плечі, погладити по голові, посадити на коліна.
- **будьте відкритими й доступними.** Дитина повинна знати, що завжди може прийти, пригорнутися, обійняти.
- **Прагнути бути ближче одне до одного – це нормально.** Поясніть це дитині.

6. Фізичні потреби.

Дуже важливо, щоб дитина могла вільно задовольняти свої первинні фізіологічні потреби: завжди могла попити води, поїсти, коли захоче, вживати продукти, що легко перетравлюються. Не треба боятися балувати дитину, навіть потурати її слабостям. Якщо вона любить млинці, нехай їсть млинці.

7 Відвертість.

І батьки, і діти, і всі люди, які оточують вимушених переселенців, повинні завжди пам'ятати, що біженці опинилися в **ненормальній** ситуації. Вони переживають потужні руйнівні емоції: злість, страх, відчай. І тому їхні реакції можуть видатися ненормальними. Батьки можуть зриватися на крик, замикатися в собі або дратуватися. Крик і хвилювання – це нормальна реакція на ненормальну ситуацію. Щоб дитина не лякалася цього, треба, щоб мама казала дитині, що вона хвилюється. Якщо мама говоритиме про свої складні почуття, то й дитина не боїтиметься виражати свої емоції. У період життєвих проблем не слід боятися з дитиною відверто.

Тяжке випробовування можна використовувати для того, щоб стати ближче до своєї дитини.

Методист РМК:

Матевощук І.П.

Психологічний супровід освітнього процесу в ДНЗ.

Суспільне дошкільне виховання на сучасному етапі свого розвитку та трансформації потребує оновлення, вдосконалення, нових підходів. Дитина дошкільного віку третього тисячоліття — нова особистість, на формування якої безпосередньо та опосередковано впливають різноманітні фактори сьогодення: соціальні, природні, екологічні, інформаційні тощо. Розвиток, виховання та навчання дошкільників в умовах їх життєдіяльності розглядається теоретиками і практиками в динаміці, на гуманістичних засадах особистісно-орієнтованої моделі партнерської взаємодії. Однак, аналіз реального процесу життєдіяльності дитячої спільноти свідчить про відчутні труднощі в реалізації індивідуалізації виховання. Дуже гостро стоїть питання про створення гуманного освітньо-розвивального середовища, спрямованого на виховання цілісної гармонійної особистості.

У центрі виховного процесу — дитина з її унікальними здібностями і задатками і педагог покликаний відкрити перед дитиною різноманітний світ у всіх його проявах, допомогти їй увійти в цей світ без остраху, з щирим інтересом і любов'ю.

Практичний психолог дошкільного навчального закладу є саме тим спеціалістом, який першим має звернути увагу на специфічні прояви в поведінці дитини її пізнавальному, емоційно-вольовому та соціальному розвитку. Адже практичний психолог щоденно контактує з дитиною в дитячому садку і має можливість спостерігати за нею, динамікою її розвитку та комунікативними особливостями. Безумовно, поінформованість про індивідуальні особливості дитини на тлі вікових закономірностей розвитку, про її уподобання та особливості процесу взаємодії дає практичному психологу змогу знайти підхід до дошкільника. Завдяки цим знанням він обирає найоптимальніші форми і методи виховання, які забезпечують найбільш сприятливий розвиток особистості дитини.

Звичайно, практичний психолог та інші спеціалісти дошкільного закладу неспроможні ізольовано розв'язати складні проблеми дитини чи її родини. Проте практичний психолог може першим прийти на допомогу учасникам навчально-виховного процесу, щоб поінформувати їх про шляхи та способи мінімізації проблем у розвитку дитини. Адже він є більш компетентним у питаннях виховання, розвитку та корекції.

На превеликий жаль, щороку спостерігається тенденція до зростання кількості дітей з особливостями психофізичного розвитку, причому їх діапазон досить широкий: від легких дивацтв у поведінці до глибоких порушень поведінкової та інтелектуальної сфер. Усі такі діти потребують комплексної психолого-медико-педагогічної допомоги. Насамперед необхідно з'ясувати, у чому полягають проблеми розвитку дитини та до яких методів педагогічного впливу необхідно вдатися для їх подолання. Лише спільні зусилля батьків і педагогів та їх тісна співпраця можуть дати хороший результат.

Супровід — це сприяння, допомога, підтримка. Супроводжувати дитину на її життєвому значить рухатися разом із нею, поруч із нею, іноді — трохи попереду, якщо треба пояснити можливі шляхи. Дорослий уважно придивляється й прислухається до свого юного супутника, його бажань, потреб, фіксує досягнення й труднощі, порадами й власним прикладом допомагає орієнтуватись у навколишньому світі, розуміти й приймати

себе, та при цьому не намагається контролювати, нав'язувати свої шляхи й орієнтири, і лише коли дитина загубиться або попрохає про допомогу, допомагає їй знов повернутися на свій шлях. Ані сама дитина, ані її навчений досвідом супутник не можуть істотно впливати на те, що відбувається навколо. Дорослий також не в змозі вказати дитині шлях, яким обов'язково треба йти. Вибір шляху — право й обов'язок кожної особистості, та якщо на перехрестях чи розвилках із дитиною лишається той, хто здатен полегшити їй процес вибору, зробити його більш свідомим, - це великий талан.

Напрями діяльності психологів у дитячих садках:

- психолого-педагогічне обстеження дітей всіх вікових груп; вивчення динаміки психічного розвитку дітей і їх здібностей; проведення індивідуальних або групових психологічних занять із дітьми;
- проведення психокорекційної й психопрофілактичної роботи з дітьми, що мають вади в розвитку психічних функцій, труднощі в міжособистісних відносинах;
- психологізація освітнього процесу, робота з педагогами: інформування, консультування педагогів щодо психологічного розвитку дітей; проведення практикумів, лекцій, семінарів, тренінгів, що відповідають тематиці й меті психологічних занять з дітьми;
- психологізація батьків: консультування батьків і робота з ними; робота з батьками дітей "групи ризику";
- організація роботи психолого-медико-педагогічного консилиуму, що передбачає рівноправну співпрацю й особисту відповідальність учасників освітнього процесу; використання фахового й особистого потенціалу дорослих у супроводі дошкільника в процесі навчання, виховання й розвитку;
- індивідуальне й групове консультування педагогів, батьків;
- організація спільної діяльності різнопрофільних фахівців.

Психолог у процесі взаємодії з вихователями:

- знайомить вихователів із психологічними теоріями й дослідженнями в галузі навчання дітей;
- дає психологічне обґрунтування дидактичних принципів навчання;
- розробляє спільно з вихователями, дефектологом, логопедом й фахівцями образотворчої, музичної, фізичної й інших видів діяльності розвивальні програми для дітей;
- обговорює й формує психологічні вимоги до розвивального й навчального середовища;
- готує педагогів до професійної рефлексії у процесі освітньої роботи з дітьми;
- забезпечує вихователів необхідним діагностичним інструментарієм для вивчення інтелектуального й емоційного розвитку дітей, їх особистісного зростання в процесі навчання;
- бере участь у розробці й упровадженні нових педагогічних технологій, здійснюючи проектувальну й діагностико-контрольну функцію;
- на замовлення адміністрації здійснює контроль за спілкуванням педагогів із дітьми у процесі навчання, розробляє індивідуальні моделі розвивальної взаємодії з дітьми й навчає педагогів;
- проводить діагностику розвивального, виховного й навчального потенціалу педагогічного колективу;
- формує в педагогів мотиваційну основу для творчої роботи з дітьми, за допомогою тренінгів професійного й особистісного зростання, формує у вихователів високий рівень компетентності у здійсненні освітнього процесу в дитячому садку;
- розробляє психологічні основи оптимальної стратегії дій педагогів, спрямованих на

розвиток, виховання й навчання дітей з різними відхиленнями в розвитку, взаємодію дітей і вихователів;

- координує зусилля всіх учасників корекційно-розвивального процесу для забезпечення системного й комплексного підходу до розвитку, виховання й навчання дітей.

Виховувати дитину слід навчитися.

- **Щоб краще зрозуміти поведінку дитини — слід знати її найбільш ймовірні мотиви.**

Розшифровка дитячої поведінки.

Поведінка	Ймовірний мотив
Плач	“Я хочу показати, як мені прикро. Я хочу досягти свого, для того, щоб відчувати, що контролюю ситуацію та, що я не такий/така вразливий/вразлива. Можливо Ви відступите, якщо будете жаліти мене”
Крик	“Мене не слухають. Ви не розумієте, що я відчуваю. Я не хочу, щоб Ви мене бачили, як я почуваюся насправді, оскільки тоді я буду більш вразливою/вразливим”
Втеча	“Прийдіть і знайдіть мене” - мені потрібно бачити, що я є важливим для Вас. Мені потрібно втекти, адже я знаходжуся поруч із тис, хто є загрозою. Я не знаю, як мені дати раду своїм почуттям — отже, мені потрібно втекти”
Непослух	“ Я відчуваю своє безсилля та потребую відновити контроль. Я хочу перевірити, чи насправді Ви мені віддані”
Агресія	“Чи можу я Вас відштовхнути, чи Ви насправді на моєму боці, як і говорите. Я не знаю іншого способу виразити злість. Я відчуваю... і це є захисною реакцією для мене”
Протест	“ в мене немає ані голосу, ані сили, я не хочу володіти ситуацією”
Флірт дорослими	з “Я хочу досягнути свого, адже тоді я почуватимуся не такою безсилою, але не знаю іншого способу отримати владу”
Куріння	“Я вже доросла/дорослий і мені не потрібен догляд дорослих. Я не турбуюся про себе”
Крадіжки	“Дорослі не турбуються про мене, отже, я маю самостійно подбати про себе. Чи насправді Ви будете приймати мене, щоб я не зробив/ла”
Егоїзм	“Якщо я не подбаю про себе, то це не зробить ніхто інший. Я потребую хорошої думки про себе — бути кращим не найкращий спосіб цього досягти. Я звик/ла воювати, щоб вижити”
Самоізоляція	“Це небезпечно знаходитися дуже близько до інших осіб, тому я маю тримати дистанцію. Я не достатньо гарний/гарна, щоб брати участь”
Завдання шкоди	собі “Мені погано, але я не знаю, як про це розповісти. Мені потрібно сконцентруватися на фізичному болю для того, щоб впоратися із емоційними розладами”

Методист РМК:

Матевощук І.П.